

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio VII. De spe. Et habet 4. art.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

Ad xxij. dicendum, qd verbum qd aduersus fratrem audimus, sic debet in nobis commorari, vt a nobis non procedat ad fratris infamia; no tñ prohibetur quin procedat vterius ad fratris emendationem.

Ad xxij. dicendum, qd cum Dominus dicit, Corripe inter te & ipsum solum, non intelligendum est, qd semel corripas, sed bis & ter. aut et pluries, quoad in probabiliter spes maneat, qd secerius corripis possit. Cum vero probabiliter praesumitur, qd sic corrigi non possit, tunc intelligitur non audire.

Super illud Matth. 18. si peccauerit, 10. 9. Reg. 25. 10. 1. Rom. 6. 1. in Matth. ante med. 10. 2.

Ad xxiii. dicendum, qd testes inducuntur uel ad ostendendum, qd hoc sit peccatum de quo aliquis arguitur, vt Hiero. dicit, uel ad conuincendum de actu, si actus iterum, ut Aug. dicit, uel ad testificandum qd frater admonens fecit quod in se fuit, vt Chry. dicit.

Ad xxv. dicendum, qd homo non indiget testibus ad emendationem sui peccati, potest tamen indigere testibus ad emendationem alterius, secundum tres modos praedictos: & ideo non est similis ratio de peccato proprio, & de peccato fratris.

Ad xxvj. dicendum, qd Aug. intelligit, qd prius dicatur praelato quam testibus, secundum quod praelatus est quadam singularis persona, quae potest praedesse etiam magis, quam alij. Sic autem dicere praelato non est dicere ecclesiae: sed quando dicit in publico, quasi in loco iudicij residentis.

QVAESTIO VNICA.
DE SPE
In quatuor articulos diuisa.
Primo enim queritur, vtrum spes sit virtus.
Secundo, vtrum spes sit in uoluntate sicut in subiecto.
Tertio, vtrum spes sit prior charitate.
Quarto, vtrum spes sit solum in uiuatoribus.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum spes sit virtus.

QVAESTIO est de Spe. Et primo queritur, vtrum spes sit virtus. Et ut qd non. Virtus enim non se habet ad bonum & malum, sed ad bonum tantum, unde & Aug. dicit in lib. de lib. arbi. qd uirtute nullus male uitur. Sed spes se habet ad bonum, & malum, quidam enim habent bonam, quidam malam spem, ergo spes non est uirtus.

1. 1. q. 17. 2.

Capit. 18. & 19. 20. 1.

¶ 1 Prae. Virtutem Deus operatur in nobis sine nobis, ut supra dictum est. Et sic patet qd nulla uirtus est ex meritis, sed praecedat merita. Sed spes est ex meritis. Est enim spes certa expectatio futurae beatitudinis ex gratia, & meritis proueniens, vt Magister dicit 25. dist. tertij lib. sen. ergo spes non est uirtus.

Dist. 26.

Sed dicendum quod spes praesupponit merita non in actu, sed in habitu.

¶ 2 Sed contra. Habitus qui est principium merendi, est charitas: sed spes non praesupponit charitatem, sed praecedat eam. Dicitur enim Matth. 1. in glo. qd spes generat charitatem. ergo spes non praesupponit merita in habitu.

Com. 17. & 18. 4. Ethic. 5. 10. 5.

¶ 3 Prae. Virtus est dispositio perfecti secundum Philo. in 6. Phys. unde & in 5. Ethic. probat, quod uerecundia non est uirtus, quia est imperfecta: sed spes est dispositio imperfecta, quia est distantis a bono, ergo spes non est uirtus.

Cap. 5. circa med. tom. 5.

¶ 4 Prae. Nulla passio est uirtus: quia passionibus nec laudamur, nec vituperamur ut dicitur in 2. Eth. Sed spes est una de quatuor principalibus passionibus. er-

Fgo spes non est uirtus. Sed dicendum, qd spes quae est passio, non est uirtus, sed aliquid ad mentem pertinet. Sed contra, Quod passiones appetitus sensitiui habent aliquid simile in mente, sicut non est spes & amor appetitus sensitiui & intellectiui, ita etiam & delectatiui & delectatiui & alia huiusmodi: sed in alijs passionibus praeter amorem, non sumuntur nomina uirtutum, ergo neque aliqua uirtus debet dici spes.

¶ 7 Prae. Tria sunt genera uirtutum. Sunt enim quaedam uirtutes Morales, quaedam Intellectuales, quaedam Theologicae: sed spes non est uirtus moralis: quia non reducit ad aliquam cardinalium uirtutum, nec etiam in intellectualem, quia non pertinet ad uim cognitiuam, sed appetitiuam, nec etiam ad uim theologicae.

¶ 8 Prae. Virtus maxime Theologica est quoddam donum supernaturale diuinitus nobis inuolutum, sed ad sperandum beatitudinem aeternam non indigemus aliquo dono supernaturali, quia cum bonum naturaliter moueat appetitum, summum bonum quod est beatitudo, maxime naturaliter appetitum mouebit. ergo spes non est uirtus.

¶ 9 Prae. Actus charitatis est perfectior, qd actus speciei ad actum charitatis potest natura creata ab ipso dono gratiae, secundum illorum opinionem qd dicunt, qd homo & angelus in naturalibus creati Deum supra se supra omnia dilexerunt, quod uident esse actus charitatis. ergo multo magis potest aliquid in actu speciei sine dono gratiae, ergo spes non est uirtus.

¶ 10 Prae. Virtus secundum Philo. in 1. Ethic. est omnis arte certior: sed hoc non competit speciei, certior enim ex gratia & meritis quae sunt in certa, secundum illud Eccl. 9. Nemo scit vtrum sit dignus uobis amore, ergo spes non est uirtus.

¶ 11 Prae. Omnis uirtus potest esse in charitate, spes enim importat distantiam: charitas autem mouet, secundum illud quod Dion. dicit in 4. capite. Diuinitus in nominibus, quod amor est nis unitatis, ergo spes non est uirtus.

¶ 12 Prae. Omnis plenitudo gratiarum & uirtutum fuit in Christo, secundum illud Io. 1. Vidimus eum plenum gratiae & ueritatis: sed spes non fuit in Christo: qui enim uidet non sperat, ut habetur Rom. 8. ergo spes non est uirtus.

¶ 13 Prae. Virtus causat delectationem in actu: sed spes e contrario causat afflictionem, secundum illud Prouer. 14. Spes quae differatur affligit animam, ergo spes non est uirtus.

¶ 14 Prae. Virtus per se habet delectationem, ut dicitur in 1. Eth. Spes autem & memoria non sunt delectabilia secundum se, ut dicitur in 11. Metaph. ergo spes non est uirtus.

¶ 15 Prae. Nulla uirtus facit actum malum, sed spes facit actum malum, quia facit actum distichemum, ergo spes non est uirtus.

¶ 16 Prae. Spes est expectatio quaedam, ut dicitur expe- ctatio autem importat distantiam, ergo maxima spes importat maximam distantiam a bono sperato, quod est beatitudo: sed maxima uirtus non habet maximam distantiam a beatitudine, immo facit maximam propinquitatem ad ipsam, ergo spes non est uirtus.

¶ 17 Prae. Sicut est spes futurorum, ita est memoria praeteritorum: sed memoria praeteritorum nec est uirtus, ergo nec spes futurorum.

SED CONTRA. Per virtutes in beatitudinem intro-
ducuntur: nam felicitas virtutis est primum, vt
v. in Ethic. Sed spes introducit in beatitudinem.
Dicitur enim ad Heb. 6. q. habemus spem inceden-
tem, & incedere facientem ad interiora velaminis
id est ad beatitudinem celestem, vt Glo. ibidem ex-
ponit. ergo spes est virtus.

2 Prax. ad Corin. 13. Nōc autem manent fides,
spes, charitas, tria hæc. Sed fides, & charitas sunt vir-
tutes, ergo, & spes.

3 Prax. Gregorius in 7. Moralium dicit, q. per tres
filias Iob significat hæc tres virtutes, fides, spes, &
charitas. ergo est virtus.

4 Prax. Præcepta legis dant de actibus virtutum;
sed multa præcepta dant de actu spei. Dicitur. n. in
Psal. Spera in Deo, & fac bonitatem. ergo spes est virtus.

RESPON. Dicendum, q. q. habitus cognoscunt
per actus, & actus per obiecta, ad cognoscendum,
an spes sit virtus, oportet considerare de ratione actus
eius. manifestum autem est, q. sperare importat mo-
tum quendam appetituum virtutis tendentem in bo-
num, non quidem, vt iam habitum, sicut gaudium,
& delectatio, sed tamquam assequendum, sicut etiã
desiderium, & cupiditas. Differt tamen spes a desi-
derio in duobus. Primo quidem q. desiderium est
cōmunitate cuiuscumque boni, & ideo attribuitur
concupiscibili. Spes autem est boni ardui, quod dif-
ficile est assequi, & ideo attribuitur irascibili. Secundo
q. desiderium est alicuius boni absolute, absq; cō-
sideratione possibilitatis, & impossibilitatis illius.
Sed spes tendit in aliquod bonum, sicut in id, quod
est possibile adipisci. Importat. n. sui ratione quã-
dam securitatem adipiscendi. ergo sic in obiecto
spei quatuor considerantur. Primo quidem, q. sit bo-
num, per quod differt a timore. Secundo, quod sit
bonifuturum, per quod differt a gaudio, vel delectatione.
Tertio, quod sit boni ardui, per quod differt a
desiderio. Quarto, quod sit boni possibile, per quod
differt a desperatione. Est autem possibile aliquid ha-
beri ab aliquo dupliciter. Vno modo per propria
potestatem. Alio modo per auxilium alterius, nã
cuius per amicos sunt possibilis, aliquid per possibi-
lia dicimus, vt patet per Philosophum in 3. Ethic.

Sic igitur quandoque sperat homo aliquid adipisci per
propria potestatem: quandoque vero per auxi-
lium alienum. Et talis spes expectationem habet,
inquãtũ homo respicit in auxilium alterius. Et tũc
necesse est, q. motus spei ferat in duo obiecta. scilicet
in bonũ adipiscendum, & in eum cuius auxilio inni-
titur. Summum autem bonum, quod est beatitudo
æterna, homo adipisci nō potest: nisi per auxilium di-
uinum, secundũ illud Romanorum 6. Gratia Dei
vita æterna. Et ideo spes adipiscendi vitã æternã ha-
bet duo obiecta. scilicet ipsam vitam æternã, quam qs
sperat, & auxilium diuinum a quo sperat. Sicut etiã
fides habet duo obiecta. scilicet rem, quam credit, & ve-
ritatem primam, cui responderet. Fides autem non
habet rationem virtutis, nisi in quantum inhaeret te-
stimonio veritatis primæ, vt ei credat quod ab ea
manifestatur, secundum illud Genesi. 15. creditur
Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. vñ
& spes habet rōnem virtutis ex hoc ipso, quod ho-
mo inhaeret auxilio diuinæ potestatis ad consequen-
dum vitam æternã. Si. n. aliquis inniteretur huma-
no auxilio, vel suo, vel alterius ad consequendum
perfectum bonũ absque auxilio diuino, esset hoc vi-
tiosum, secundũ illud Hieremias 17. Maledictus ho-

Amo qui confidit in homine, & ponit carnem bra-
chium suum. Sic igitur sicut formale obiectum fi-
dei est veritas prima, per quam sicut per quoddam
medium assentit his, quæ creduntur, quæ sunt ma-
teriale obiectum fidei: ita etiam formale obiectum
spei est auxilium diuinæ potestatis & pietatis, pro-
pter quod tendit motus spei in bona sperata, quæ
sunt materiale obiectum spei. Sicut ergo ea quæ
creduntur materialiter, omnia referuntur ad Deũ,
quamuis aliqua eorum sint creata, sicut quod credi-
mus omnes creaturas esse a Deo, & corpus Chri-
sti esse a filio Dei assumptum in vnitatem personarum:
ita etiam omnia quæ materialiter sperantur, ordina-
rur in vnum finale speratum, quod est fructus Dei.
In ordine enim ad hanc fructuositatem speramus adiu-
uari a Deo, non solum spiritualibus, sed etiam cor-
poralibus beneficijs.

B AD PRIMVM ergo dicendum, q. spes secundum
q. inhaeret diuino auxilio, non potest se ad malũ hẽre:
nullus enim potest nimis de Deo sperare: sed q. aliq-
male speret, hoc contingit, quia non inhaeret Deo,
sed suæ virtuti vel falsæ opinioni, puta, cum presu-
mit se saluandum, etiam in peccatis perseuerans.

C AD SECUNDVM dicendum, q. cõ dicitur spes esse ex-
pectatio futuræ beatitudinis ex gratia & meritis. p-
ueniens, dupliciter potest intelligi, vno modo vt expe-
ctatio intelligatur ex meritis puenire ex parte expe-
ctantis, vt. s. expectatio talis causetur in homine ex
precedentibus meritis, & in hoc sensu pcedit obie-
ctio, qui falsus est. Alio modo, potest intelligi expecta-
tio esse ex meritis ex parte rei expectatæ, & hic est
sensus verus. Expectamus enim, quod per gratiam
Dei & bona merita beatitudinem consequamur.

D AD TERTIVM dicendum, q. secundũ hũc sensum
merita nō pcedunt ex necessitate spei, nec actu,
nec habitu: sed pcedunt rē speratã, scilicet beatitudinẽ:
vnde potest esse, quod sperans non habeat merita,
nec actu, nec habitu: sed solum in proposito.

E AD QVARTVM dicendum, q. spes secundum q. re-
fertur ad materiale obiectũ, est dispositio imperfe-
ctã, q. quod speratur, nōdum habetur: sed secundũ
q. respicit obiectum formale, scilicet auxilium diuinum,
sic est dispositio perfectã. In hoc enim consistit pfe-
ctio hoĩs, vt Deo inhaereat. Et simile est de fide,
quæ habet imperfectionem, eo q. nōdum videt ea
quæ credit, habet autem perfectionem, eo q. inhe-
ret testimonio primæ veritatis, & ex hoc est virtus.

F AD QVINTVM dicendum, q. spes est passio, sicut q.
est passio motus appetitus sensitui, cuius obiectũ
Deus esse non potest: & ideo talis spes virtus nō dicitur:
sed illa quæ est motus mentis, quæ est capax Dei.

G AD SEXTVM dicendum, q. nulla virtus potest deno-
minari proprie ab aliqua passione, nisi Theologica.
Nam virtutes intellectuales pertinet ad vim cogni-
tiuam, passiones autem animæ sunt in vi appetitiua,
virtutes autem morales constituunt medium in pas-
sionibus. vnde virtus moralis nō notatur ab aliqua
passione absolute, sed a moderatione passionum,
sicut temperantia, fortitudo, & similia: sed motus hu-
manæ mentis qualitercunq; Deum attingeret, ad
virtutem pertinet. Et ideo noia simpliciũ motuũ,
sive passionũ adaptantur virtutibus theologis. Et
quia virtutum theologiarum obiectum est Deus,
quod est summum bonum, manifestum est, q. pas-
siones quarum obiectum est malum, non possunt
notare virtutes theologicas. Similiter est, cũ virtus
theologica pertineat ad statum viæ ante iudicium
tantum

que et
permet
sicuti ha
& amor
& delecto
alijs pat
norma
dici spes
quodam
Theo
na non re
nec et vt
ognitiã
ologica
tio, sed in
omnium
item me-
eratione
quodam
uoluntate
indige
bonum
in bonum
ppetunt
as pericid
q. dno
unt; q. no
upra se
esse actu
uis in ad
rtus.
ell om
causa
a, secun
s adu
ne spes
mone,
pente Di
ma, ergo
Ca. 1. mol.
no. 1.
Sic igit
virtutum
ius cum
uit in Ch
ur. Rom. 6.
o actu: sed
idum ill
mam. ergo
em, vt dicit
in sunt de
Metaph. 2.
m, sed spes
hicitatem
ũ est. ergo
na spes in
raro, quod
abet ma
rit manã
est virtus
n memorã
m non est
S. 2.

tantum: passiones quarum obiectum est bonum præsens, vt delectatio & gaudium, non sunt nomina aliquarum virtutum, sed magis pertinent ad beatitudinem: vnde delectatio ponitur vna de dotibus beatitudinis. Desiderium autem importat quidem motum in futurum, sed sine aliqua præfenti inhesionem vel spiritali contactu ipsius Dei: vnde nec desiderium nominat, virtutem aliquam: vnde relinquatur, quod solum spes, & amor nominant Theologicas virtutes.

AD SEPTIMUM dicendum, q̄ ideo virtutes morales consistunt in medio, q̄ ad virtutē morālē pertinet attingere regulam rationis circa proprium, & per se obiectū. i. circa passiones, & operationes humanas: omne autem regulatum in quantum est huiusmodi, habet rationem medijs: quod autem a regula discedit, aut superfluum, aut diminutum est. Dicitur etiam q̄ virtus intellectualis consistit in hoc, q̄ attingat verum quod est bonum intellectus, veritas autem intellectus humani, regulatur & mensuratur ab essentia rei. Ex eo enim, q̄ res est, vel nō est, opinio vera est, vel falsa. Et ideo etiā virtus intellectualis circa proprium obiectum in medio consistit, vt scilicet hoc apprehendat homo, de re quod est, nō plus, nec minus: sed virtus Theologica habet pro obiecto ipsam primam regulam nō regulatam. Et ideo sufficit qualitercunq; attingere regulam ad rationē virtutis: propter quod secundum operationē ad proprium & formale obiectum virtus Theologica in medio non consistit: sed ex parte materialis obiecti potest consistere in medio: & hoc accidit ei. Sicut fides catholica in diuinis procedit inter heresim Sabellij confundentis personas, & heresim Arrij substantiā separatis. Et eodē modo ex parte eius quod est materiale, obiectū spei consistit in medio, in quantum, scilicet aliquis sperat se adipisci beatitudinē sic, vel aliter. Sed ex parte formalis obiecti, quod est auxilium diuinum, non consistit in medio: nullus enim potest nimis diuino auxilio inniti.

AD OCTAVUM dicendum, quod bonum proportionatum mouet appetitum. Nō enim naturaliter appetuntur ea quæ non sunt proportionata: quod autem beatitudo æterna sit bonum proportionatum nobis, hoc est ex gratia Dei. Et ideo spes quæ tendit in hoc bonum sicut proportionatum hominibus habendum, est donum diuinitus infusum.

AD NONVM dicendum, q̄ diligere Deum super omnia potest intelligi dupliciter: vno modo secundum q̄ bonum diuinum est principium & finis totius esse naturalis, & sic amat Deum super omnia non solum rationalia, sed & bruta animalia, & inanimata, in quantum amare possunt, quia vnici que parti amabilius est bonum totius, quàm proprium bonū, vnde naturaliter manus se exponit ictui pro salute totius corporis. Sed iste naturalis amor Dei peruertitur ab hoibus per peccatum: vnde in statu nature integræ poterat homo Deū diligere super omnia secundum modum prædictum. Alio modo, potest aliquis diligere Deum sup̄ omnia, secundū q̄ Deus est obiectum beatitudinis, & secundum quod sit quædam societas rationalis mētis ad Deū quadam spiritali vnitate: & talis dilectio est actus charitatis in quē nulla creatura potest sine gratia.

AD X. dicendum, q̄ virtus inclinatur in proprium actum p̄ moderationē, sicut Tullius dicit. Et ideo certitudo spei & aliarum virtutum nō est referenda ad cognitionē obiecti, vel principiorum proprio-

rum, sed ad infallibilem inclinationem in actum in affectu, vt scilicet amans reputet amicum, quasi se alterum, & Deum plus quàm se: potest tamen esse cum distantia reali rei amate, & ita charitas potest esse cum spe.

AD XI. dicendum, q̄ spes habet perfectionem quandam cum imperfectione, & ex illa parte, quæ habet perfectionem, habet perfectam rationē virtutis. Et ex hac parte plenissime fuit in Christo, ipse enim plenissime inhaesit diuino auxilio. Et ex parte eius, quod est imperfectionis, defuit eis spes, sicut & fides.

AD XII. dicendum, q̄ spes non affligit animam, sed magis est causa delectationis, in quantum facit rem separatam quodammodo esse præsentem cum fiducia adipiscendi: vnde & Apollolus dicit Rom. 11. Spe gaudentes: sed dilatio rei sperate est, quæ quandoque affligit.

AD XIII. dicendum, q̄ duplex est delectatio: vna quidē de obiecto actus. Alia vero de ipso actu: prima autem delectatio non est propria virtuti, quæ est aliqua virtus ad quam pertinet dolere de ipso obiecto, scilicet poenitentia. Sed secunda delectatio, quæ est de actu, est propria virtuti, quæ virtuti que habet virtutem est delectabilis operatio, quæ est secundum proprium habitum, vnde etiam poenitens de dolore gaudet. Sic igitur spes in quantum causat delectationem de re sperata, non causat delectationem per se, sed per aliud, id est in quantum incit eam existimare, vt præsentem. Sed secundum quod causat delectationē de proprio actu, sic per delectationem causat.

AD XV. dicendum, q̄ facere actum difficile potest intelligi dupliciter: vno modo q̄ faciat difficultatē in actu. Et hoc sensu procedebat obiecto: hoc autē spes non facit actum difficile, quia non auget difficultatē actui, sed magis diminuit. Alio modo potest intelligi facere actum difficilem, quia propter spem homines aggrediuntur difficilia.

AD XVI. dicendum, q̄ distantia a termino ad quem, vel a termino a quo, inuenitur in quolibet motu: non tamen ea motu specificatur, sed potest ex termino. Et ideo non sequitur, q̄ si motus est instantis, q̄ maior motus magis sit distans: hæc enim scientia arguēdi tenet solum in his, quæ sunt per se videmus autē, q̄ motus naturalis quanto magis propinquat ad terminum, tanto magis intenditur & similiter etiam est de spe.

AD XVII. dicendum, q̄ memoria nō importat aliquam inhesionem, vnde potest habere rationē virtutis, sicut habet spes: & ideo non est simile.

ARTICVLVS II.

Vtrum spes sit in voluntate sicut in subiecto.

Secundo queritur. Vtrum spes sit in voluntate sicut in subiecto. Et videtur q̄ non. Obiectum enim spei est bonum arduum: sed arduum est obiectum irascibilis. ergo spes est in irascibili, & non in voluntate.

¶ 2. Præter. Charitas est perfectissima virtutum, quæ sufficit ad perficiendā vnā potentiam. Sed charitas est in voluntate. non ergo in voluntate est spes. ¶ 3. Præter. Ideo nō possumus plura intelligere simul quia intellectus nō potest simul informari diversis speciebus intelligibilibus, sicut nec corpus diuersis figuris, vt Algazel dicit. ergo pari ratione vna potentia non potest simul informari in actu, secundum diuersas

Lib. 3. de Inuent. ante h. illius.

fos habitus, vt scilicet secundū vtrumque actu ope-
rerur. Sed simul potest esse actus spei cum actu cha-
ritatis. ergo charitas, & spes non possunt esse simul
in vna potentia: sed charitas est in voluntate. spes
ergo non est in voluntate.

¶ 4 Præt. Spes est certa expectatio. Sed certitudo per-
tinet ad vim cognitiuam. ergo spes est in vi cogni-
tiua, & non in voluntate.

SED CONTRA. Spes est ex meritis proueniens:
sed merita pertinent ad voluntatem. ergo spes est
in voluntate.

RESPON. Dicendum, q̄ sicut dictum est, spes est
virtus Theologica: vnde eius obiectum est Deus:
nulla autem vis sensitua potest se extendere ad hoc
obiectum, quod est Deus, quia sensus corporalia
non transcendit. Et ideo spes non potest esse in ali-
qua vis sensitua. manifestum autē est, q̄ spes ad vim
appetitiuam pertinet, eo q̄ obiectum eius est bo-
num, vt supra dictum est: vnde oportet, q̄ sit in vi
appetitiua rationis, quæ est voluntas secundū Phi-
losofum in 3. de Anima, vnde spes est in volunta-
te, sicut in subiecto: huiusmodi autem appetitus ra-
tionalis non diuiditur per irascibilem, & concupi-
scibilem, vt quidam posuerunt, quia obiectum vo-
luntatis est bonum secundum commune boni
rationem, quam potest intellectus apprehendere,
non autem sensus. Et ideo appetitus sensituius, cui-
us obiectum est bonum secundum rationem particu-
larem, diuiditur in irascibilem, & concupiscibi-
lem, secundum diuersas rōnes boni sensibilis, quod
vel est delectabile secundum sensum ad quod ordi-
natur concupiscibilis, vel est altitudinem propriam
habens supra impedimēta delectationis, & hoc est
obiectum irascibilis: vnde in appetitu superiori ira-
scibilis, & concupiscibilis non ponuntur. Sic ergo
subiectum spei non est irascibilis, sed voluntas.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ spes de qua lo-
quimur, est ardui intelligibilis, quod non est obiectum
alicuius specialis potentie, sed voluntas in ip-
sum tendit, secundum rationem vniuersalem boni.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ charitas perficit
voluntatem perfecte, quantum ad vnum motum
eius, qui est amare, sed indiget alia perfectione, quā
tum ad alium motum eius, qui est sperare.

AD TERTIVM dicendum, q̄ quando sunt multa
ordinata ad unum, possunt simul intelligi. Similiter
etiam motus spei simul potest esse cum motu cha-
ritatis, quia ad se inuicem ordinantur.

AD QVARTVM dicendum, q̄ certitudo spei de-
ratur a certitudine fidei. In quantum enim motus
appetitiue virtutis dirigitur a virtute cognoscitiua,
participat aliquod de eius certitudine.

ARTICVLVS III.

Vtrum spes sit prior charitate.

Tertio queritur de ordine spei ad charitatem,
vtrum spes sit prior charitate. Et videtur q̄ nō.
Ambrosius enim super illud Luc. 17. Si habueritis fi-
dem sicut granum sinapis &c. dicit. Ex fide est cha-
ritas, ex charitate spes: sed fides est prior charitate,
ergo charitas est prior spe.
¶ 2 Præt. Augustinus dicit in Enchir. q̄ fides sine chari-
tate non prodest: spes autem sine charitate esse nō
potest. Sed si spes est prior charitate, posset esse
sine ea, sicut & fides, licet non prodesset. ergo spes
non est prior charitate.

A ¶ 3 Præt. Aug. dicit 12. de ciuitate Dei, q̄ boni mo-
tus atque affectus ex amore, & ex sancta charitate
veniunt. Sed sperare secundum q̄ est actus spei, est
quidam motus, & affectus laudabilis. ergo deriuat-
ur a sancta charitate. Sic ergo charitas est prior spe.
¶ 4 Præt. Spes est cum desiderio, vt supra dictū est.
Sed desiderium non est nisi boni amati. ergo spes
præsupponit amorē. ergo est posterior charitate.

¶ 5 Præt. Inter affectiones animæ, prima est amor.
Ex eo enim omnes actiones & affectiones animæ
deriuantur, vt patet per Dionysium 4. c. de diuinis
nomi. Sed spes importat quandam animæ affectio-
nem. ergo charitas, quæ est amor, est prior spe.

B ¶ 6 Præt. Spes vel desiderium non est nisi proprii
boni. Sed bonum, aliquid sit proprium appetenti
per amorem, sic enim redditur conueniens. ergo
spes & desiderium præsupponit amorem.

¶ 7 Præt. Aug. dicit 14. de ciuit. Dei, quod recta vo-
luntas est charitas. Sed recta voluntas præcedit spem.
ergo charitas præcedit spem.

¶ 8 Præt. Eorum quæ sunt simul, vnum nō est prius
altero: sed fides, spes, & charitas sunt simul. Quia si-
cut Greg. dicit super Ezech. æqualiter ab homine
habentur. ergo spes non est prior charitate.

¶ 9 Præt. Idem non est prius seipso: sed idem vide-
tur esse spes charitati, cum vtriusque sit vnum ob-
iectum, scilicet summum bonum. ergo spes non
est prior charitate.

C ¶ 10 Præt. Magister dicit 26. distinctione tertij sen-
tentiarum, quod spes ex meritis prouenit, quæ præ-
cedunt non solum rem speratam, sed spem quam
præit charitas. ergo spes non est prior charitate.

¶ 11 Præt. Spei opponitur desperatio, charitati au-
tem opponitur quodlibet peccatum mortale: sed
prius est quod homo incidat in peccatum morta-
le, quam quod incidat in desperationem. ergo cha-
ritas non est prior spe.

¶ 12 Præt. Ordo habituum & actuum est secundum
ordinem obiectorum: sed bonum, quod est obiectum
charitatis, est prius quam arduū quod est ob-
iectum spei, quia arduum se habet ex additione ad
bonum. ergo charitas est prior spe.

¶ 13 Præt. Quicquid nobilitatis conuenit alicui in-
completo in aliquo genere, conuenit etiam com-
pleto in genere illo. Sed manifestum est q̄ aliquis
amor incompletus præcedit spem. ergo multo ma-
gis amor cōpletus qui est charitas, spem præcedit.

SED CONTRA, est quod dicitur Matth. 1. Abra-
ham genuit Isaac: Isaac autem genuit Iacob. glo. 1.
fides genuit spem, spes charitatem: sed generans est
prius genito. ergo spes est prior charitate.

E ¶ 2 Præt. Super illud Psal. 36. Spera in Deo & fide
nitatem, dicit gl. Spes est introitus ad fidem, & ini-
tium humanæ salutis. Et sic videtur q̄ spes sit prior
fide: sed prior est fides charitate. ergo & spes.

¶ 3 Præt. Apostolus dicit 1. ad Timoth. 1. Finis præ-
cepti charitas est de corde puro & conscientia bo-
na. glo. id est spe. Et sic videtur quod charitas præce-
dat ex spe. Spes ergo est prior charitate.

¶ 4 Præt. Aug. dicit decimo de Trinitate, q̄ nullus
amat, nisi id, ad quod se sperat posse peruenire: & id
quod quis non sperat, aut non amat, aut tepide
amat. ergo amor præsupponit spem.

¶ 5 Præt. Prius est a quo non conuertitur conse-
quentia subsistendi: sed spes est huiusmodi. In statu
enim viæ quicumq; habet charitatem, habet spem:
sed non conuertitur. ergo spes est prior charitate.

RESPON.

Cap. 7. & p. tom. 5.

parte 3.

Ca. 7. in me- dio tom. 5.

Glo. interli- nearis ibi.

Glo. interli. ex Galiod.

Gl. interli. ibi.

Ca. 1. med. tom. 3.

RESPON. Dicendum, q̄ prius dicitur aliquid, vel secundum rationē alicuius principij, vel quia principio propinquius est. Sunt autem duo principia intrinseca rei, materia & forma. Et secundum horum differentiam, aliquid dicitur dupliciter prius: vno quidem modo est aliquid prius altero perfectione: sicut actus potentia, & perfectū imperfecto quæ quidem prioritas respōdet principio formali. Alio vero modo est aliquid prius in via generationis & temporis, & sic potentia est prior actu in eodem, & imperfectum perfectō. Simpliciter autē & vniuersaliter etiam tēpore perfectum est prius, quia imperfectum non mouetur, nisi ab aliquo præexistenti perfectō: hoc autem respōdet materiali principio. Secundum igitur primum prioritatis modū, charitas est prior naturaliter spe: secundum autem modum secundum, spes in vno homine præcedit charitatem. Ad cuius euidētiā sciendum est, q̄ omnes affectiones animæ, quæ sunt quidam appetitiui motus, p̄portionantur motibus naturalibus, eo q̄ motus naturalis ex inclinatione naturali procedit, quæ dicitur appetitus naturalis. Et similiter motus affectionum animalium procedunt ex inclinatione animalis, quæ est appetitus animalis. In motibus autem naturalibus inuenimus, primo quidem principium ipsius motus, quod est informatio mobilis per suam formam non animalem, sicut cum generatur graue aut leue. Secundo, est motus naturalis, proneniens ex tali forma: sicut cum corpus ascendit & descendit. Tertio vero, est quies in proprio loco. Et similiter in appetitu animæ, primo quidem est informatio quædam ipsius appetitus per bonum: & hoc est amor q̄ vnit amantū amanti. Ex hoc autē secundo sequitur, si bonum amatum sit distans q̄ appetitus tendat in illud motu desiderij vel spei: tertio autem sequitur gaudium vel delectatio, quādo aliquid pertingit ad rem amatam. Sicut igitur motus & quies naturalis puenit ex forma, ita oīs affectio animæ p̄uenit ex amore: oportet igitur q̄ secundum differentiā amoris attendatur differentiā in cæteris affectionibus animæ. Est autem duplex amor: vnus quidem imperfectus, alius autem perfectus. Imperfectus quidem amor alicuius rei est, quando aliquid rem aliquam amat non vt ei bonum in seipsa velit, sed vt bonum illius sibi velit. Et hic nominatur a quibusdam concupiscentia, sicut cum amamus vinum volentes eius dulcedine vtī, vel cū amamus aliquem hominem propter nostram vtilitatem vel delectationem. Alius autē est amor perfectus, quo bonū alicuius in seipso diligitur, sicut cū amando aliquem, volo q̄ ipse bonum habeat, etiā si nihil inde mihi accidat. Et hic dicitur esse amor amicitie, quo aliquid secundum seipsum diligitur: vnde ista est perfecta amicitia, vt dicitur in 8. Ethic. Charitas autē est non quæcunque amor Dei, sed amor perfectus quo Deus in seipso diligitur. Ad hoc autem q̄ aliquis bonum diuinum secundum se diligit, inducitur ex bonis a Deo prouenientibus, quæ sibi quis vult, & ex malis quæ Deo inherendo vitat quantum ad vitationem malorum, pertinet ad hūc amorem timor, quantum vero ad consecutionem bonorum pertinet ad sui amorem spes, quæ est motus tendens in aliquid adipiscendum, sicut dictum est. vnde vtrunq; horum s̄m propriam rationem deriuatur ex imperfecto Dei amore. Et propter hoc in via generationis & temporis sicut timor præcedit charitatem & introducit ad ipsam, vt Aug. dicit super Canonicam Ioan-

nis, ita etiam, & spes introducit ad charitatem, cum aliquis per hoc, quod sperat se aliquod bonum a Deo consequi ad hoc deducit, vt Deum propter se amet.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut A. m. ibidem subdit, rursus in se quodam modo circumrefunditur, quia scilicet cum aliquis ex spe iam ad charitatem introductus fuerit, tūc etiam perfectam sperat, & castius timet, sicut etiā, & firmus credit. Et ideo quod dicit, q̄ ex charitate est spes, non loquitur quantum ad primam charitatis generationem, sed quantum ad secundam charitatis retentionem, secundum q̄ iam nobis indita, facit nos, & perfectius sperare, & credere.

AD SECUNDVM dūm, q̄ spes quæ est ex meritis præcedentibus, nō potest esse sine charitate, quæ est merendi principium. Sed spes informis, quæ est sine meritis in actu, sed ex meritis in proposito, est quidem sine charitate in actu, sed non sine charitate proposito.

AD TERTIVM dicendum, q̄ Aug. sibi loquitur de bonis motibus, & affectibus meritorijs: huiusmodi enim ex charitate causantur.

AD QVARTVM dicendum, q̄ ratio illa probat q̄ spes præsupponat aliquem amorem: non in oporet, q̄ præsupponat amorem charitatis, sed amorem sibi ipsius, quo quis optat bonum diuinum.

Et per hoc patet solutio ad quintū, & ad sextū.

AD SEPTIMVM dicendū, q̄ recta voluntas dicitur charitas causaliter: quia scilicet perfecta rectissima voluntas non potest esse, nisi ex charitate. Sed talis perfectio voluntatis, non præcedit s̄m amorem.

AD OCTAVVM dicendum, q̄ auctoritas Gregorij intelligitur de fide, spe, & charitate, scilicet q̄ sunt virtutes, quod non conuenit fidei, & spei, nisi s̄m q̄ formant charitatem. Sed secundū q̄ sunt virtutes, quæ dōq; præcedunt charitatem tempore.

AD NONVM dicendum, q̄ bonum diuinum, vt secundum se dilectum, est obiectum charitatis, sicut sicut adipiscendum, est obiectum spei. Et propter hoc charitas a spe differt.

AD X. dicendū, q̄ si spes sit informis, merita dō præcedunt s̄m, sed rem separatam. Si autem spes sit formata, sic merita præcedunt etiam s̄m. Et hoc modo naturaliter præcedit ipsam charitatem.

AD XI. dicendum, q̄ ea quæ sunt postiora in compositione, sunt priora in resolutione. Et hoc quia in via generationis spes præcedit charitatem, in via resolutionis econuertit, culpa per quā amittitur charitas præcedit desperationem per quā amittitur spes.

AD XII. dicendū, q̄ rō illa concludit, q̄ amor vniuersaliter sit prius quā spes: quia bonum est s̄m sumptum, est obiectum amoris, non autē oportet q̄ charitas sit prior spei.

AD XIII. dicendū, q̄ præcedere in via generationis, non pertinet ad perfectionem, quia secundum hanc viam imperfecta sunt perfectis priora.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum spes sit solum in viatoribus.

Quarto queritur, vtrum spes sit solum in viatoribus. Et videtur q̄ non. Sicut enim spes est rei non habitæ, q̄ videt repugnare statui beatorum, ita etiā desiderium est rei nō habitæ. Sed desiderium est in beatis s̄m illud i. Petri. i. In quem desideratur ageli prospicere, ergo etiā spes potest esse in beatis.

Idem 1. 2. q. 62. art. 4.

9. Ethic. e. 3. parū a med.

Trac. 9. inter prin. & med. tom. 9.

Am spei fm q̄ est virtus Theologica, ita. s. q̄ beati-
tudo eterna iam nō sit futura, sed habita, cessat spēs
huius virtutis: vnde nō est in beatis spes, q̄ est virtus
Theologica. Pnt autē sācti aliqua sperare in hārēdo
diuino auxilio, vel ad se vel ad alios pertinentia fm
eōdem rōnē spei, nō autē fm p̄p̄riā rōnē spei quæ est
Theologica virtus. Et huius exēplū ecōtrario ī ma-
lis accipi pōt. Charitatis n. principale obiectum est
Deus: vnde quādiu aliq̄s diligit Deū, p̄ eandē virtu-
tē charitatis diiigit et proximum in Deo: sed si desi-
nat diligere Deum, poterit q̄dē diligere proximum
fm naturam, non tamen per virtutem charitatis,
cuius species soluitur remoto principali obiecto.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ desiderū ibi ponit
non q̄dem proprie, secundum q̄ est rei futura, sed
secundum q̄ excludit fastidium, per modum quo
Eccl. 22. dicitur, Qui edunt me adhuc esurient.

AD SECUNDVM dicēdū, q̄ timor est respectu mali.
Sub malo autē cōprehēdi pōt oīs defectus. Est autē
triplex hōis defectus. Vnus q̄dem poenē: & hunc q̄-
dē principaliter respicit timor seruilis. Alius autē est
defectus culpæ. Et hunc defectū respicit timor filia-
lis vel castus, fm q̄ est in statu viæ, in quo peccare
possumus. neutro autē modo erit timor in patria
sublata p̄tate culpæ & poenæ, fm illud Prou. 1. Abū
dātia perfruct, malorū timore sublato. Est autē ter-
tius defectus naturalis. fm q̄ qlibet creatura in infi-
nitū distat a Deo. Qui defectus nunquā tollitur. Et
hūc defectū respicit timor reuerētialis, q̄ erit in pa-
tria, q̄ reuerētiā exhibebit suo creatori ex cōsidera-
tione maiestatis eius, in p̄p̄riā desiliē paruitatē: sed
obiectum spei quod est beatitudinē eē futurā, tol-
letur ea superueniēte. Et ideo spes non remanebit.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ cōtinuatio beatitudinis
nō hēt rōnē futuri: q̄ in quātū aliq̄s hō sit beatus,
eternitatē participat, ī qua nō est p̄teritū & futurū:
vnde in beatitudine illa dī vita aterna. Dato ē q̄ ha-
beret rōnē futuri, nō hēt rōnē ardui, respectu eius
q̄ iā beatitudinē obtinet. Ex hoc. n. ipso accepit nō
solū facultatē, sed et necessitatē quādā nunquā pec-
candi: sed sp̄ p̄manēdi. Et iō totaliter tollit rō spei.

AD QUARTVM dicēdū, q̄ rō illa p̄cedit de eo
q̄ cadit sub spe, non principaliter, sed secundario.

AD QVINTVM dicēdū, q̄ quādiu remanet p̄ci-
pale obiectū spei, eadē virtute spei spat aliq̄s bona
sibi & alijs: sed remoto principali obiecto, pōt q̄dē
alijs sperare aliquo modo, sed non fm virtutē spei.

AD SEXTVM dicēdū, quōd eo modo conue-
nit sanctis orare, sicut & sperare: non quidem per
virtutem spei, quæ ponitur Theologica virtus.

AD SEPTIMVM dicēdū, q̄ si accipiat primū p̄ci-
piū mouēs ad terminū, verū est idē eē p̄cipiū mo-
tus ad terminum, & q̄tis ī termino: sed si accipiat
aliq̄d secundarium & instrale, q̄dā sunt p̄cipia mo-
tus, q̄ cessant, cum puentum fuerit ad terminum, si-
cut naus cessat, & impulsio vēti cū puētum fuerit
ad portum. Et hoc mō charitas q̄ est primum mo-
uēs, manet in termino beatitudinis, nō autē spes q̄
est secundarium principium appropriatum motu.

AD OCTAVVM dicēdū, q̄ auctoritates ille lo-
quunt de iustitia & rectitudine vitæ, secundum sta-
tum p̄sēntis vitæ, quo mouentur ad rectitudinē.

AD NONVM dicēdū, q̄ certitudo quæ est in
beatis de perpetua stabilitate, non est per aliquid,
quod expectetur futurum, sed per id quod iam ac-
ceperunt: vnde non pertinet ad rationem spei.

AD X. dicēdū, quōd sicut Philosophus di-

cit in 3. Physico. in motibus accipiuntur magis, &
minus loco contrariorum, vt magis, & minus albi
loco albi, & nigri: & similiter magis, & minus bo-
num loco boni, & mali. Sic igitur beatitudo super-
ueniens euacuat spem, non sicut bonum malum,
sed minus bonum: sicut iuuentur pueritiam.

AD XI. dicēdū, q̄ obiectum alicuius virtutis
pōt deesse dupliciter. Vno modo, cū possibile sit
habēdi. Et sic etiā obiecto nō habito pōt esse actus
virtutis, & virtus super hac cōditione, si factus ad
esset. Alio modo, cū impossibilitate habēdi. Et sic
nec habitus, nec actus manet. Frustra n. remaneret
Et hoc mō tollit obiectū spei in patria: q̄ nūquam
de cetero erit possibile beatitudinem esse futurā.

AD XII. dicēdū, q̄ fortitudo illa, quæ erit in san-
ctis, nō erit cōsequens ex principio p̄sēntis
est ex perfecta inhesionē ad omnipotentē Deū, nō
autē erit ordinata, vt ad finē, sed magis sine cōse-
quens, vt dictum est. Et ideo non est similis rōle
spei, quæ non datur, nisi propter motum in finem.

AD XIII. dicēdū, q̄ maiestas Dei nō est minor
quàm eius bonitas. Sed charitas alio modo se har-
ber ad bonitatem, quàm spes ad maiestatem: quia
charitas de sui ratione importat vnionem. Et ideo
perficitur in patria. Spes autem importat distantiam,
quæ repugnat statui patriæ.

AD XIV. dicēdū, q̄ fides, & spes habent rōnē
fundamenti, vel parietis ex parte eius, q̄ est p̄feci-
tionis in eis. Ex eo, q̄ fides inheret primæ verita-
ti: spes autē summæ maiestati: non autē ex hoc est
imperfectio in vtraque, in quantum fides est non
apparentiū, & spes non habitōriū. Et ideo in statu
perfectæ beatitudinis, quando charitas, quæ nihil
de iui ratione imperfectiois importat p̄fecturæ,
fidei succedet perfectus fundamentum maiestatis vi-
sio aperta, & spei perfectior paries, scilicet cōmpe-
hensio plena, secundum illud 1. Cor. 9. Sic certis,
vt comprehendatis.

AD XV. dicēdū, q̄ gloria corporis detrahunt
in sanctis a gloria animæ. Et ideo habentibus glo-
riam animæ, quæ est potior, gloria corporis non
habet rationem ardui.

AD XVI. dicēdū, q̄ Christus sperauit secun-
dum communem rationem spei: non autem
buit spem, quæ est virtus Theologica, quia beati-
tudo non erat ei futura, sed p̄sēns.

QVÆSTIO V.

De virtutibus Cardinalibus.

In quatuor articulos diuisa.

¶ Primo enim queritur, Vtrum prudentia, iustitia,
fortitudo, & temperantia sint virtutes Cardina-
les.

¶ Secundo, Vtrum virtutes sint connexæ, vt quæ ha-
bet vnā, habeat omnes.

¶ Tertio, Vtrum omnes virtutes in homine sint
æquales.

¶ Quarto, Vtrum virtutes Cardinales maneat in
patria.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Prudentia, Fortitudo, & Temperantia sint
virtutes Cardinales.

QVÆSTIO est de virtutibus Cardinalibus.
bus. Et primo q̄rit, vtrū iustitiam, iustitiam
virtutes Cardinales. s. Prudentia, iustitia,
Fortitudo, & Tēperantia. Et vtrū p̄ nō dā
cū